

Kaupunkirakennepalveluiden selonteko merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä vuodelta 2024

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä toiminta- ja menettelytapoja, joilla toimielimet, johtavat viranhaltijat ja muut esihenkilöt pyrkivät varmistamaan toiminnan laillisuuden ja tuloksellisuuden, resurssien ja omaisuuden turvaamisen sekä raportoinnin ja tietojen luotettavuuden. Riskienhallinnalla puolestaan tarkoitetaan järjestelmällisiä menettelyä, joiden avulla tunnistetaan ja kuvataan kunnan toimintaan liittyviä riskejä, arvioidaan riskien merkitystä ja niiden toteutumisen todennäköisyyttä, sekä määritellään toimintatavat riskien hallitsemiseksi, valvomiseksi ja säännönmukaiseksi raportoimiseksi. Riskienhallinnan tarkoituksena on varmistaa toiminnan häiriötön ja laadukas toteutuminen.

Lait, organisaation säännöt sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet ja ohje määrittelevät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vastuut ja menettelyt. Kaupunginvaltuusto vastaa kuntalain mukaisesti kaupungin toiminnasta ja taloudesta sekä päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Kuntalain mukaan kaupunginhallituksen tulee huolehtia sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan järjestämisestä. Lisäksi kaikki tilivelvolliset toimielimet ja viranhaltijat, joille on annettu toimivaltaa varojen käytössä, vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanosta ja tuloksellisuudesta omalla vastuualueellaan.

Kaupunkirakennelautakunta ja toimialan viranhaltijajohto on järjestänyt ja toteuttanut alueensa riskienhallinnan näiden sääntöjen ja ohjeiden mukaisesti. Toimialan johtoryhmä on seurannut merkittävimpiä riskejä ja päivittänyt keskeisiä ohjeistuksia vastaamaan nykyistä organisaatorakennetta vastuiden ja komentoketjujen osalta. Myös toimialan varautumis- ja valmiussuunnittelu on toteutettu ohjeistuksen mukaisesti ja suunnitelmien käyttöä harjoitellaan systemaattisesti.

Kaupunkirakennepalveluiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttaminen perustuu kaupungilla yhteisesti käytössä olevien työkaluihin ja raportointijärjestelmiin. Toimialan johtoryhmä käy kuukausittain läpi talouden- ja henkilöstöhallinnon raportit. Talouden osavuosiraportti on annettu lautakunnille neljännesvuosittain. Yksikkötasolla taloutta on seurattu Cognos -raportointijärjestelmän kautta. Vuoden 2024 syksyllä otettiin käyttöön myös talous- ja henkilöstöhallinnon raportointityökalu Monettieto. Lisäksi yksiköillä on käytössään kustannuspaikka- ja projektiseurantoja eri toiminnoistaan. Kustannuspaikkarakenne on toteutettu siten, että jokainen esimies pystyy helposti seuraamaan omien johdettavien kokonaisuuksien talouden toteutumista. Kehitystarvetta on havaittu erityisesti talouden ennustamisessa. Henkilöstösuunnitelman sitovuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota ja täyttöluvut on käsitelty johtoryhmässä.

Johtoryhmässä seurataan kuukausittain myös toimialan tavoitteiden ja strategian toteuttamisen tilanne. Toimintavuoden aikana kehitettiin myös muita tiedolla ohjaamisen työkaluja, jotka on koottu asianosaisten käyttöön sisäverkon tilannekuva sivustolle. Lisäksi käytössä on monia yksityiskohtaisia valvonnan tarkistuslistoja palvelualueilla ja -yksiköissä. Lukuisat muutokset sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyvissä säädöksissä ja tietojärjestelmissä yhdistettynä geopolittiseen tilanteeseen, talouden

suhdanteeseen ja kaupungin talouden tasapainottamistoiimiin ovat haastaneet sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä. Edellä mainitut syyt ovat johtaneet järjestämisen vaatimusten epäsuhtaan käytettävissä oleviin resursseihin nähden.

Toimintaympäristöanalyysi ja riskiarvio

Vuoden 2024 aikana toimialalla on jatkettu toimintaympäristön muutosten analysointia, tunnistettu tavoitteiden saavuttamista uhkaavia riskejä, arvioitu niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laadittu tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet merkittävimpien riskien hallitsemiseksi. Vuoden aikana toimintaympäristöön vaikutti edelleen olennaisesti Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. Jatkuvasti päivitettyjä varautumissuunnitelmia testattiin erilaisissa harjoituksissa. Toimintaan sodan jatkuminen vaikutti erityisesti talouden kautta. Korkealla tasolla olevat hinnat rakentamisessa ja energiassa sekä rakentamisen historiallinen laskusuhdanne haastoivat määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista.

Toimialan riskikartoitus päivitettiin esimies seminaarissa 21.08.2024, jossa yhteydessä riskikartoitus siirrettiin vanhasta Excel -seurantapohjasta Reiska riskienhallintajärjestelmään. Tilaisuudessa käsiteltiin kaupungin kolmen yhteisen merkittävimmän riskin ilmentymistä ja vaikutuksia Kaupunkirakenteen toimialalla sekä päivitettiin tarkastelu toimialan merkittävimmistä riskeistä. Kaupungin yhteisten riskien osalta toimialan kannalta merkittävimmäksi nousi taloudellisen epävarmuuden jatkuminen. Hallintakeinoiksi nostettiin talouden seurannan ja ennakkoinnin kehittäminen, palveluprosessien tehostaminen, resurssien ja toiminnan realistinen suhteuttaminen, hankintasopimusten joustavuudesta huolehtiminen, ulkopuolisten rahoitusmahdollisuuksien tehokas käyttö ja pidemmällä tähtäimellä kaupungin kasvun edellytysten mahdollistaminen. Myös kahdelle muulle kaupungin yhteiselle riskille (yhteisten prosessien toimimattomuus ja tehottomuus vaarantaa tavoitteiden saavuttamisen ja epävakaa turvallisuusympäristö) määritettiin toimialan hallintakeinot.

Merkittävimmät tunnistetut riskit ja tilikaudella toteutuneet merkittävät riskit

Talouden toteutumisen riskin lisäksi kokonaisarvioinnissa toimialan merkittävimpinä riskeinä jatkoivat rakennetun infran rapautuminen, kaava sekä päätösvalitukset ja henkilöstön saatavuus, riittävyys ja vaihtuvuus. Myös ennakoimaton asiakaskäyttäytyminen nousi yhdeksi vakavimmista riskeistä. Lisäksi huomioitavia riskejä ovat saastuneet maa- ja vesialueet, epäonnistuminen kilpailutuksissa tai hankinnoissa ja epäonnistuminen ilmastomuutokseen varautumisessa. Erityisesti hyvällä varautumissuunnitelmalla hallittaviksi riskeiksi tunnistettiin vaarallisten aineiden onnettomuus, vakava talousvesihuollon häiriö, eläintautiepidemia ja poikkeuksellinen sääilmiö. Tehdyn riskiarvion perusteella Kaupunkirakenteen merkittävimmät toimintaan ja tavoitteisiin vaikuttavat riskit, niiden hallintakeinot ja sisäisen valvonnan toimenpiteet on dokumentoitu. Näin on muodostettu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnitelma, joka konkretisoi riskiprofiilin ja riskienhallinnan toimintamallin sekä prosessin tavoitteet ja vastuut.

Merkittävimmistä riskeistä vuoden 2024 aikana realisoitui erityisesti rakentamisen suhdannevaihtelu yhdessä ennakoimattoman asiakaskäyttäytymisen kanssa. Nämä vaikuttivat myyntituottoihin ja rakennusvalvonnan lupatuottoihin ja näkyivät myös kohonneina rakentamiskustannuksina. Myös kaava- ja päätösvalitukset viivästyivät edelleen merkittävästi eräitä hankkeita ja lisäsivät niihin sitoutuvaa henkilö- ja talousresurssia. Ongelmat asiantuntijahenkilöstön riittävyydessä ja pysyvyydessä ovat lisääntyneet lähinnä talouden tasapainottamistointen takia.

Toimintavuoden aikana realisoitui myös kartoituksissa perinteisesti tunnistetusta rakennetun infran rapautumisesta johtuva Louhunsalmen sillan jännitteellisen lisätukivaijerin katkeaminen 17.11.2024. Vaijerin katkeamisen takia sillan liikennöintiä jouduttiin rajoittamaan voimakkaasti. Rajoitustoimenpiteet ja

korjaussuunnittelu vaativat erityisesti häiriötilanteen alkuvaiheessa merkittävästi henkilöresursseja. Häiriötilanne jatkuu ja korjaustoimet tullaan suorittamaan kokonaan vuoden 2025 puolella.

Kokonaisarvio toimialan sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta

Poikkeuksellisen hankalasta suhdanteesta ja geopoliittisesta tilanteesta huolimatta toiminnan laillisuus, tuloksellisuus ja jatkuvuus eivät olennaisesti vaarantuneet. Selonteossa mainittuihin analyysihin ja toimenpiteisiin viitaten voidaan todeta, että toimialan sisäisessä valvonnassa ja riskienhallinnassa on kokonaisuudessaan onnistuttu vähintäänkin kohtuullisesti.

Toimialalla ei ole havaittu merkittäviä poikkeamia sisäisessä valvonnassa ja riskien hallinnassa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämiskohteet ja tavoitteet

Vuoden 2024 aikana koko kaupungilla siirryttiin riskienhallinnassa uuteen helpommin hahmotettavaan Reiska – raportointijärjestelmään, joka kokoaa työturvallisuuteen ja riskienhallintaan liittyvät prosessit ja dokumentoinnin. Näin vastuullisten on helpompi seurata ja päivittää kaikkea sitä yksityiskohtaista tietoa, jota tehtäväkenttään liittyy. Reiskan käyttöönotto yhtä aikaa muiden merkittävien järjestelmämuutosten kanssa on osoittautunut arvioitua työllistävemmäksi, on osin kesken ja vaatii työpanosta myös tulevina vuosina.

Resursointi moniin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtäviin on havaittu puutteelliseksi sekä koko kaupungin että toimialan tasolla. Tämä näyttäytyy valvonnan, varautumisen ja valmiuden tehtävissä viivästymisinä ja priorisoinnissa vain kaikkein välttämättömimpään. Esimerkiksi sijaisuuksista tärkeisiin tehtäväkokonaisuuksiin ei pystytä huolehtimaan ja toiminnanohjusrjestelmästä on jouduttu luopumaan. Riskienhallinnassa puolestaan monet hallintokeinoista vaatisivat lisäresursointia. Resurssin puuttuessa jäännösriski jää korkeahkole tasolle.

Kaupunkirakennepalvelut on toimintaraporttien valossa päässyt toimikaudella 2024 sekä taloudellisesti että tavoitteenasetannallisesti kohtuulliseen tulokseen poikkeuksellisen vaikeasta talous- ja geopoliittisesta tilanteesta huolimatta. Tässä selonteossa kerrotuin keinoin ja toimenpitein on varmistettu toiminnan tarkoituksenmukaisuus ja pyritty varmistamaan sen jatkuvuus. Selonteon valossa voidaan todeta, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta on vähintäänkin kelvollisella tasolla.